

KREATIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING PEDAGOGIK MOHIYATI VA UNING O'QUV JARAYONIDA TUTGAN O'RNI

Sariboyev Nurali Abdunazarovich

Guliston davlat pedagogika instituti pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.19234528>

Annotatsiya: Mazkur tezisda kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati, ularning o'quv jarayonidagi vazifalari, didaktik imkoniyatlari hamda ta'lim sifati va natijadorligiga ta'siri tahlil qilinadi. Kreativ ta'lim texnologiyasi o'quvchini tayyor ma'lumotni qabul qiluvchi emas, balki bilimni izlovchi, tahlil qiluvchi, muammoni turli yo'llar bilan hal etuvchi faol subyekt sifatida shakllantirishi bilan ajralib turadi. Tezisda mazkur texnologiyalarning shaxsga yo'naltirilganlik, muammolilik, hamkorlik, refleksivlik, moslashuvchanlik va integrativlik kabi belgilari yoritiladi.

Kalit so'zlar: kreativ ta'lim, pedagogik texnologiya, o'quv jarayoni, ijodiy fikrlash, innovatsion yondashuv, muammoli ta'lim.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida bilim hajmini ko'paytirishning o'zi yetarli natija bermaydi. Axborot tez yangilanayotgan, kasblar mazmuni o'zgarayotgan, murakkab ijtimoiy va texnologik muammolar paydo bo'layotgan sharoitda ta'limdan kutilyotgan asosiy natija o'quvchining tayyor javobni eslab qolishi emas, balki noan'anaviy vaziyatda to'g'ri yo'l topa olishi, muammoni bir necha nuqtayi nazardan ko'ra bilishi, yangicha fikr ilgari surishi va uni asoslay olishi bilan belgilanadi. Shu jihatdan kreativ ta'lim texnologiyalari bugungi pedagogik tafakkurning markaziy tushunchalaridan biriga aylandi. Ular o'quv faoliyatini faqat mazmun uzatish mexanizmi sifatida emas, balki intellektual, hissiy va ijtimoiy tajribani birlashtiruvchi rivojlantiruvchi muhit sifatida qayta tashkil etadi. UNESCOning 2024 yilgi hujjatida ta'lim muhiti kreativlik, tanqidiy tafakkur va innovatsiyani rivojlantirishga xizmat qilishi zarurligi alohida ta'kidlanadi [1]. UNESCOning o'qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari doirasida esa pedagogning texnologik va metodik tayyorgarligi o'quvchilarning hayot va mehnat uchun zarur ko'nikmalarini shakllantirish bilan bevosita bog'langanligi ko'rsatiladi [2]. Demak, kreativ ta'lim texnologiyalari pedagogik nazariya uchun ham, amaliyot uchun ham ikkilamchi masala emas, balki ta'limning sifat ko'rsatkichini belgilovchi asosiy omillardan biridir.

ASOSIY QISM

Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati, eng avvalo, o'quvchini faol subyekt sifatida tan olishida namoyon bo'ladi. An'anaviy darsda o'quvchi ko'pincha tayyor mazmunni qabul qiluvchi pozitsiyada qolib ketadi. Kreativ yondashuvda esa o'quvchi bilimni mustaqil quradi, savol qo'yadi, faraz ilgari suradi, tekshiradi, xulosalaydi va natijani himoya qiladi. Shu sababli bunday texnologiyalar konstruktivistik didaktika, muammoli ta'lim, tadqiqotga asoslangan o'qitish, hamkorlikda o'rganish va refleksiv pedagogika bilan yaqin aloqada rivojlanadi. O'quvchi nafaqat nima o'rganganini, balki qanday o'rganganini ham anglab boradi. Mazkur holat metakognitiv ko'nikmalarni faollashtiradi va bilimning ko'chiriluvchanligini oshiradi. Kreativ texnologiyaning yana bir muhim xususiyati shundaki, unda bir savolga bitta javob emas, bir nechta maqbul yechimlar mavjud bo'lishi mumkin. Shu jihat o'quvchini stereotip fikrlashdan chiqaradi, unga muqobil variantlarni qiyoslash va dalillash imkonini beradi. Bugungi xalqaro tadqiqotlarda kreativ fikrlash pedagogikasining konstruktivist, inquiry-STEM, arts-integrated va digital-hybrid

modellari ustun ekani qayd etilgan [4]. Bu modellar turli fanlar va ta'lim bosqichlarida kreativlikni faollashtirishning samarali yo'llarini ko'rsatadi. O'zbek olimi I. Y. Azamatov ham zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini faollashtirishda muhim vosita ekanini ta'kidlaydi [5].

Kreativ ta'lim texnologiyalari mazmun jihatidan ham an'anaviy ta'limdan farq qiladi. Bu yerda o'quv materiallari yakunlangan, yopiq va faqat qayta aytishga mo'ljallangan shaklda emas, balki muammo, vaziyat, loyiha, keys, tajriba, model, vizual sxema yoki amaliy topshiriq ko'rinishida beriladi. Bunda bilim tayyor mahsulot sifatida emas, izlanish jarayonida o'zlashtiriladigan intellektual konstruksiya sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, loyiha metodida o'quvchi ma'lumot yig'adi, uni saralaydi, tahlil qiladi, jamoa bilan kelishadi va yakuniy mahsulot yaratadi. Design thinking yondashuvida muammo empatiya, g'oya ishlab chiqish, prototiplash va sinov bosqichlari orqali yechiladi. O'yin texnologiyalarida esa motivatsiya, raqobat, rolli tajriba va emotsional ishtirok ta'lim samaradorligini oshiradi. Muammoli ta'lim o'quvchining aqliy zo'riqlashini tabiiy holga aylantiradi. Flipped classroom, blended learning, digital storytelling, vizual xaritalar, simulyatsiyalar, interaktiv platformalar kabi vositalar esa mazkur yondashuvlarning texnologik tayanchini kuchaytiradi. Lekin muhim nuqta shundaki, kreativlikni qurilma emas, pedagogik dizayn tug'diradi. Oddiy qilib aytganda, faqat proyektor yonib turgani bilan dars kreativ bo'lib qolmaydi. Texnologiya pedagogik maqsadga bo'ysungandagina ta'limiy natija beradi [2], [3].

Kreativ ta'lim texnologiyalarining o'quv jarayonida tutgan o'rni darsning barcha bosqichlarida yaqqol ko'rinadi. Motivatsiya bosqichida ular o'quvchini hayotiy vaziyat, qiziqarli savol, paradoks, videofragment, rasmlar topishmoq yoki keys orqali mavzuga jalb etadi. Mazmunni o'zlashtirish bosqichida o'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, tadqiqot topshirig'ini bajarish, g'oya xaritalarini tuzish, manbalarni qiyoslash, eksperiment o'tkazish yoki jamoaviy muhokama orqali bilimni ichkilashtiradi. Mustahkamlash bosqichida kreativ mahsulot yaratish, ya'ni prezentatsiya, model, esse, poster, rolli chiqish, raqamli loyiha, mikro-tadqiqot yoki mualliflik yechimini ishlab chiqish orqali natija shakllanadi. Baholash jarayonida esa faqat yakuniy javob emas, jarayonning o'zi, g'oyaning originalligi, dalillanganligi, hamkorlik sifati va refleksiya darajasi ham inobatga olinadi.

XULOSA VA MUNOZARA

Kreativ ta'lim texnologiyalarining pedagogik mohiyati o'quv jarayonini shaxsga yo'naltirilgan, muammoli, interaktiv va refleksiv tizimga aylantirishda namoyon bo'ladi. Ular ta'lim mazmunini tayyor shaklda uzatishdan ko'ra, bilimni izlanish, yaratish va qo'llash jarayonida egallashga yo'naltiradi. Shu sababli kreativ texnologiyalar o'quvchida ijodiy fikrlash, mustaqillik, moslashuvchanlik, hamkorlik, o'zini anglash va mas'uliyat kabi sifatlarni shakllantiradi. Ularning o'quv jarayonidagi o'rni motivatsiyani kuchaytirish, bilish faoliyatini faollashtirish, fanlararo integratsiyani ta'minlash, amaliy tajribani boyitish va ta'lim natijalarini chuqurlashtirish bilan belgilanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. UNESCO Framework for Culture and Arts Education. Paris: UNESCO, 2024. 10 p.
2. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Paris: UNESCO, 2018. 66 p.
3. Henriksen D., Creely E., Henderson M., Mishra P. Creativity and technology in teaching and

learning: a literature review of the uneasy space of implementation // Educational Technology Research and Development. 2021. Vol. 69, No. 4. P. 2091–2108. DOI: 10.1007/s11423-020-09912-z.

4. Fauzi W. N. A., Wuryandani W., Supartinah. Creative thinking in global primary education: Pedagogical innovations and learning outcomes through an integrated bibliometric and systematic review // Social Sciences & Humanities Open. 2025. Vol. 12. Art. 102216. DOI: 10.1016/j.ssaho.2025.102216.

5. Azamatov I. Y. Enhancing Students' Creative Abilities Through Modern Pedagogical Technologies in Technological Education // Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal. 2025. Vol. 6, No. 5. P. 21–25. DOI: 10.37547/mesmj-V6-I5-03.

